

Intro til Professor Shayne Piasta's oplæg

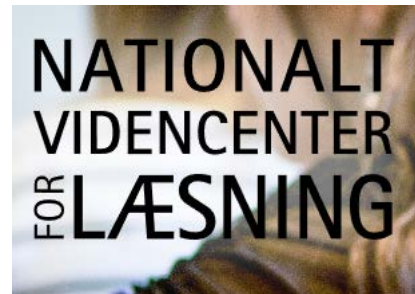
**Teachers' Knowledge to Support Literacy Learning and
Related Research**

ORD 2025

23. September 2025

Louise Rønberg, lektor, Københavns Professionshøjskole

Literacy er vores kompetence til at afkode, forstå og anvende tegn som fx bogstaver, tal, diagrammer, grafer, tegning, billeder og andre symboler som et middel til at forstå verden og til at udtrykke os. En forudsætning for literacy er talesprog og pragmatisk forståelse.

Begreber på dansk

Content Knowledge (CK) =
Fagspecifik viden
fx **skriftsprogets principper**
og betydningen
for læse- og skriveudvikling.

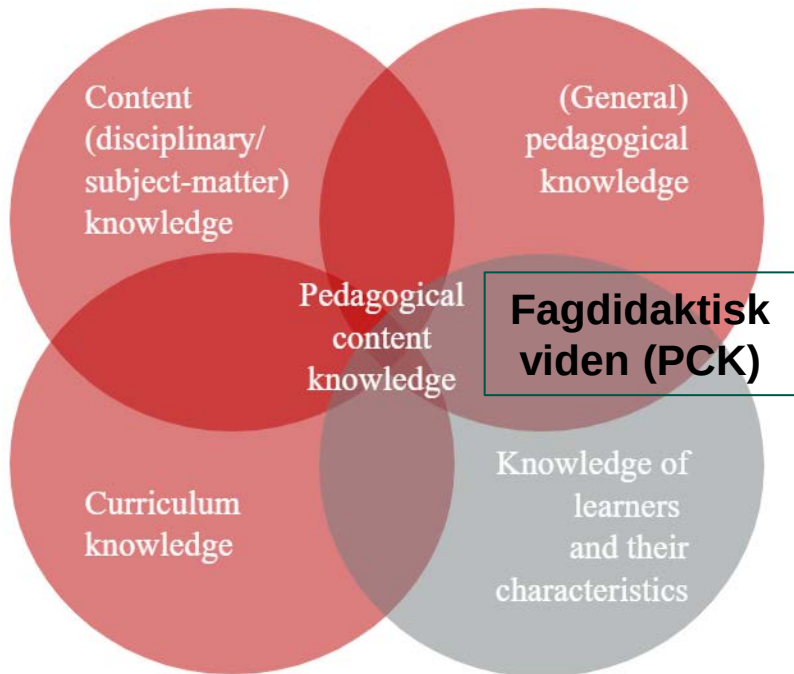
Pedagogical Content
Knowledge (PCK) =
Fagdidaktisk viden
fx **hvordan** man bedst
underviser i læsning og
skrivning.

Hvad består "teacher knowledge" eller lærerfaglighed af?

Fagspecifik viden (CK)

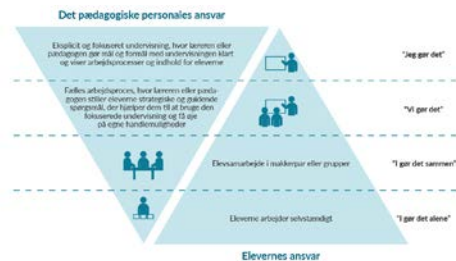
Viden om indhold og progression i undervisningen

Pædagogisk og almindidaktisk viden (PK)

Indsigt i elever og kursisters forudsætninger og behov

Frit efter Fisher og Frey, 2014.

Shulman (1987)

Lytteformål til Shayne Piastas oplæg

Hvad består lærerfaglighed af ("Teacher knowledge")?

Hvilken lærerfaglighed må undervisere besidde om læse- og skriveudvikling?

Er læreres fagspecifikke viden ift. læsning og skrivning forbundet med/associeret med deres praksis og med elevers læring?

Virker grunduddannelse (Pre-service PL) og efter- og videreuddannelse + (In-service PL)?
Er uddannelse årsag til høj lærerfaglighed?

**Sum med naboen
Hvad lagde du
særligt mærke til?**

Hvorfor er det så svært at omsætte fra teori til praksis?

Louise Rønberg, lektor
lour@kp.dk

Institut for Livslang Læring
25. september 2025

Pointer fra Piasta's oplæg

- Læreres **fagspecifikke viden** (CK) hænger ofte sammen med velunderbygget **praksis** i læse- og skriveundervisningen.
- Læreres **fagspecifikke viden** og **fagdidaktiske viden** om læsning og skrivning hænger ofte sammen med deres **elevers læring** i indskolingen.
- Læreruddannelse og eftervidereuddannelse i mange forskellige formater kan føre til øget fagspecifik viden – men gør det ikke altid!

Væsentlige pointer fra Piasta's oplæg

 Læreres **viden** har mulighed for at informere deres **praksis** og at få indflydelse på elevers **læring**

- Viden om undervisningens **HVAD** (fagspecifik viden, fx skriftens principper) er ikke nok
- Viden om undervisningens **HVORDAN** (fagdidaktisk viden) er afgørende

Fokuspunkter for oplæg

1. Overordnede pointer fra Shayne Piastas oplæg
2. Fagspecifik og fagdidaktisk viden om læsning og skrivning i spil i undervisningen
3. Vejledere på skoler og uddannelsessteder som bindeled
4. Perspektivering og måske lidt om fagfornyelse på vej
5. Tag ORD25 med dig

Vigtig fagspecifik og fagdidaktisk viden om læsning og skrivning

De fem store fagdidaktiske nøgler for læsning

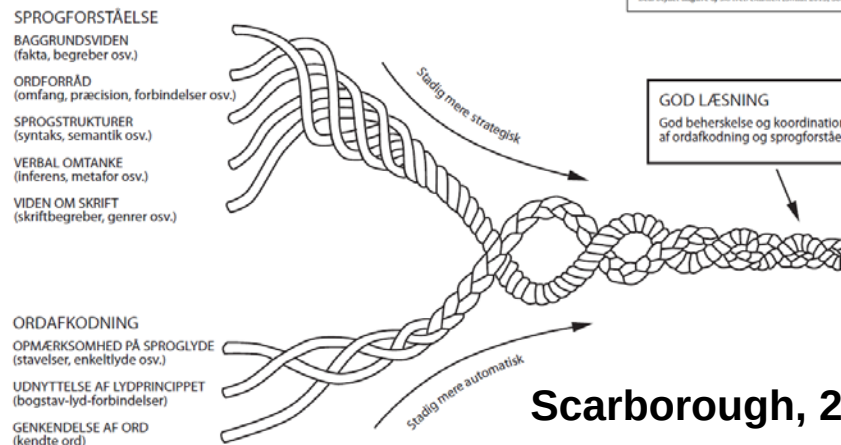
- Fonemopmærksomhed
- Direkte undervisning i skriftens lydprincip (phonics)
- Flydende læsning
- Ordkendskab
- Læseforståelse

(National Reading Panel, 2000)

The Not So Simple View of Writing (Berninger & Winn, 2006)

DE MANGE TRÅDE, SOM ER VÆVET SAMMEN TIL GOD LÆSNING

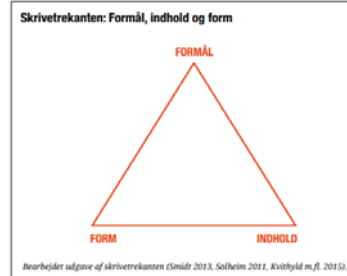

Scarborough, 2001

Scarborough, H. S. (2001). Connecting early language and literacy to later reading (dis)abilities: Evidence-based recommendations. In C. F. Dickinson (Eds.), Handbook for research in early literacy (pp. 97-110). New York: Guilford Press. Modellen er oversat til dansk af Carsten Elbro (2017).

Evidence-based recommendations for teaching writing, 5-18 years (Graham, Collins & Ciullo, 2024)

29.

P

The Not So Simple View of Writing (Berninger & Winn, 2006)

NSVW:

Transskription
håndskrift,
tastaturfærdigheder,
stavning,
tegnsætning

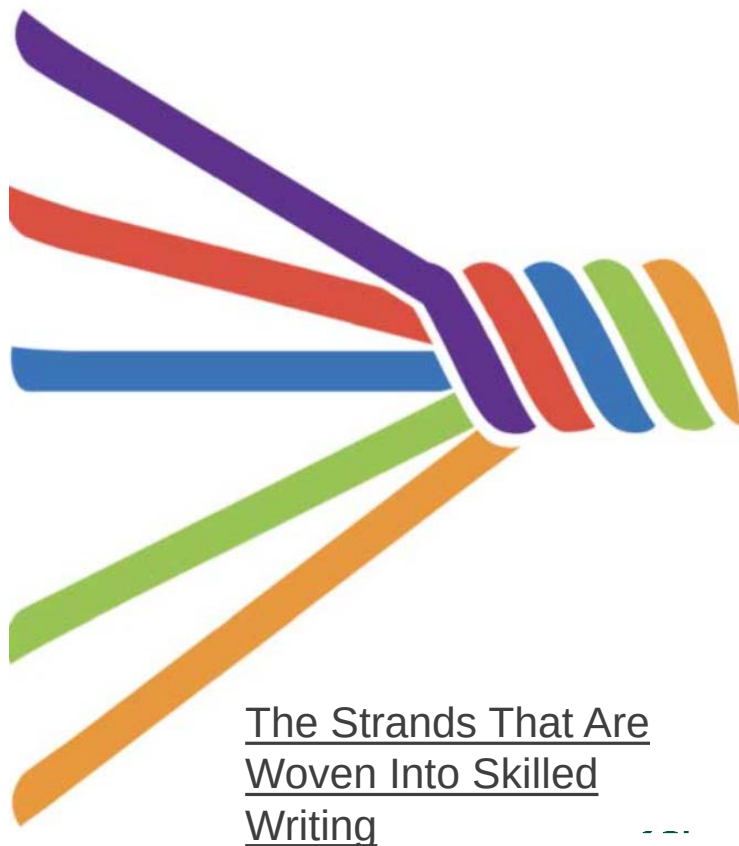

Tekstproduktion
mening, ord, sætninger,
genrer og tekststruktur

**Eksekutive
funktioner**
planlægning,
motivation,
evaluering,
selvregulering

Vigtig fagspecifik og fagdidaktisk viden om skrivning (Skriverebet efter Joan Sedita, 2019)

- ❖ Skriveproces og kritisk tænkning
(Få ideer, organisere, skrive, revidere, selvregulere)
- ❖ Syntaktisk og grammatisk opmærksomhed
(Bygge og udvide sætninger, tegnsætning)
- ❖ Viden om tekststruktur
(Afsnit, teksttyper, tekstforbindere)
- ❖ Retorisk kundskab og sproglig kreativitet
(Formål, modtager, ordvalg)
- ❖ Fundamentale færdigheder
(Stavning, håndskrivning, tastaturfærdigheder)

Hvordan har din sproglige opmærksomhed det?

Hvor mange lyde er der i ordet
"kreds"? Svar

4?

[kʁæˈʔs]

[kʁæˈs]

5?

[kʁæðˈʔs]

6?

Hvordan har din sproglige opmærksomhed det?

Find det ord, der rimer på "skriget"?

- o Livet
- o Sliddet
- o Liget
- o Snuden

Svar

Det afhænger nok af din alder

Livet er en morgengave...

SANG som pædagogisk vej til
ortografisk eksponering og
indlæring
...og solen står med bonden op,
slet ikke med de **lærde**,
oplyser bedst fra tå til top,
hvem der er mest på **færde**.

Underviseres fagspecifikke viden om skriftsprogets indretning, udtaleforskelle og sprogets udvikling er vigtig!

- > relevant feedback til elever bliver en mulighed
- > gennemskue uhensigtsmæssige opgaver!

Sammenhænge mellem læreres fagspecifikke viden og elevernes ordlæseudvikling i indskoling (Piasta, 2009)

- Lærere med stor fagspecifik viden om skriftsprogets indretning, men som ikke underviste eksplicit i det i klassen var ikke mere effektive i at lære deres elever at læse ord end lærere uden denne viden.
- Elevers ordlæseudvikling var dårligere, når de blev undervist af lærere med lav fagspecifik viden om skriftsprogets indretning og eksplicit afkodningsundervisning.

Regeringen vil droppe krav om faguddannede lærere i folkeskolen

Det kan være vigtigere, at små børn møder få voksne end voksne, som er linjeuddannede, siger
Tesfaye til avis.

Uddannelse og Efter-videreuddannelse fører ikke altid til ændret praksis

"Megen god teori, der præsenteres for studerende under videregående uddannelser, bliver ikke aktivt indlemmet i deres "praktiske fagteori", fordi den ikke forbindes med deres egne erfaringer og deres egen fortrolighedskundskab."

Lauvås og Handal, 2015, s. 31-32

Handlings- og refleksionsmodellen

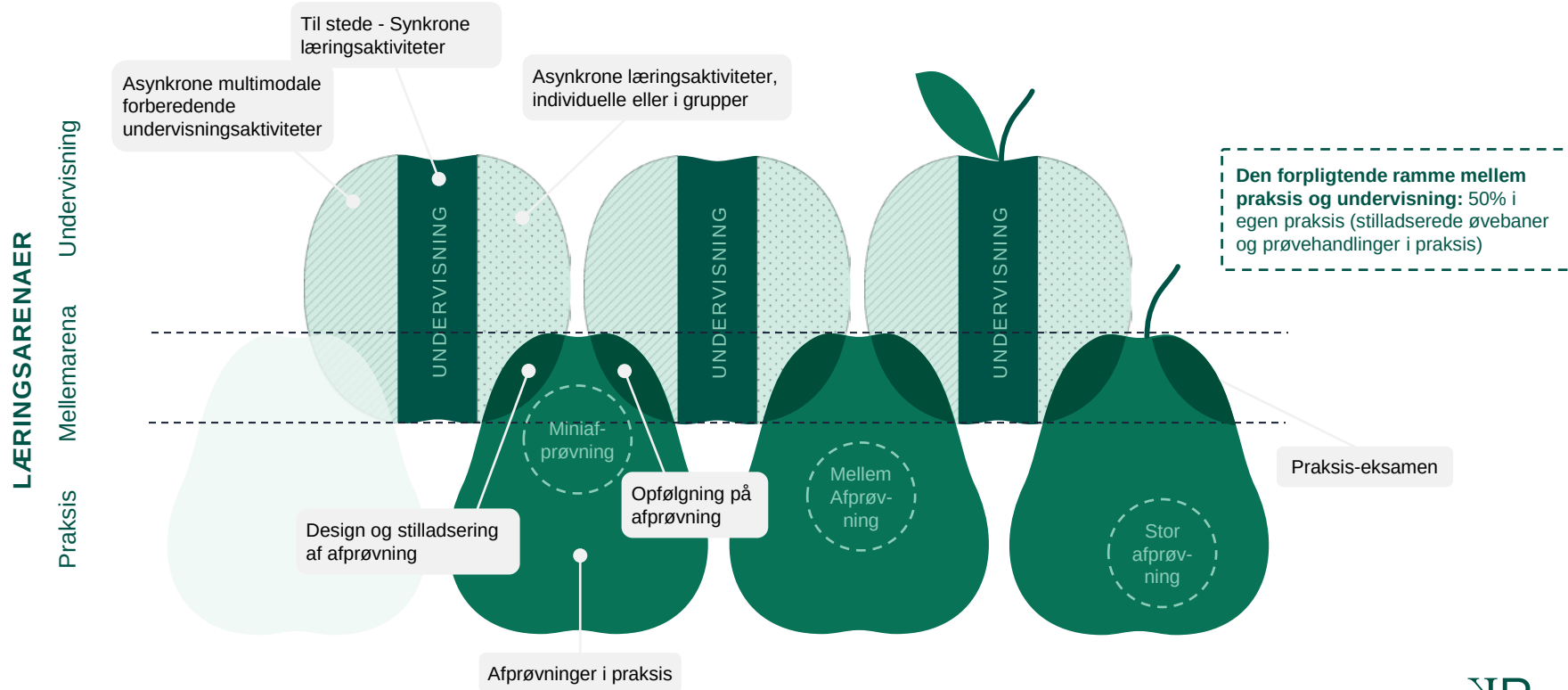

- Vekslen mellem handling og refleksion over handling
- Hjælp til at blive klar over grundlag for kundskab, erfaring og værdier
- Hjælp til at blive klar over egen fagkundskab
- Refleksion: Hvad skete der i undervisningen – Hvad oplevede jeg? Hvad erfarede jeg? Hvad betyder det, at jeg skal gøre næste gang?

Vejledning fra ressourcepersoner: hjælp til at udvikle sig på egne vilkår gennem spørgsmål

(Løw, 2021, s. 47 + Petersen, 2014, s. 13)

MODEL FOR FLEKSIBEL OG PRAKSISNÆR FORMEL EFTER- OG VIDEREUDDANNELSE PÅ Københavns Professionshøjskole:

Konsulenter og vejledere som bindeled til udvikling af kollegaers praksis

"Altså vi har en læsevejleder, men jeg ved ikke, hvad hun laver?"

"De er faktisk glade for de råd, jeg kommer med, men det ser alligevel tit ud til at de ikke får dem brugt"
(konsulent)

- Ressourcepersoner som aktører på egen hånd
- Ressourcepersoner som rådgiver og formidler af faglig af viden til kollegaer
- Ressourcepersoner som vejleder og sparringsperson i en samskabende proces med kollegaer

(Andersen, 2012; Westmark, 2012)

Ressourcepersoners rolle i den pædagogiske praksis. Succes afhænger af flere parametre:

- Ressourcepersonernes faglige kompetencer
- Ressourcepersonernes vejledningskompetencer
- Ressourcepersonernes legitimitet
- Kollegers viden
- Klar funktionsbeskrivelse
- Ledelsesopbakning og dialog

(Andersen, 2012)

Eksempel på synlighed

Navn	
Funktion	
Primære arbejdsområder	
Hvad kan du få hjælp og sparring til?	
Hvordan vejleder jeg?	
Hvordan får du fat i mig?	

29. september 2025

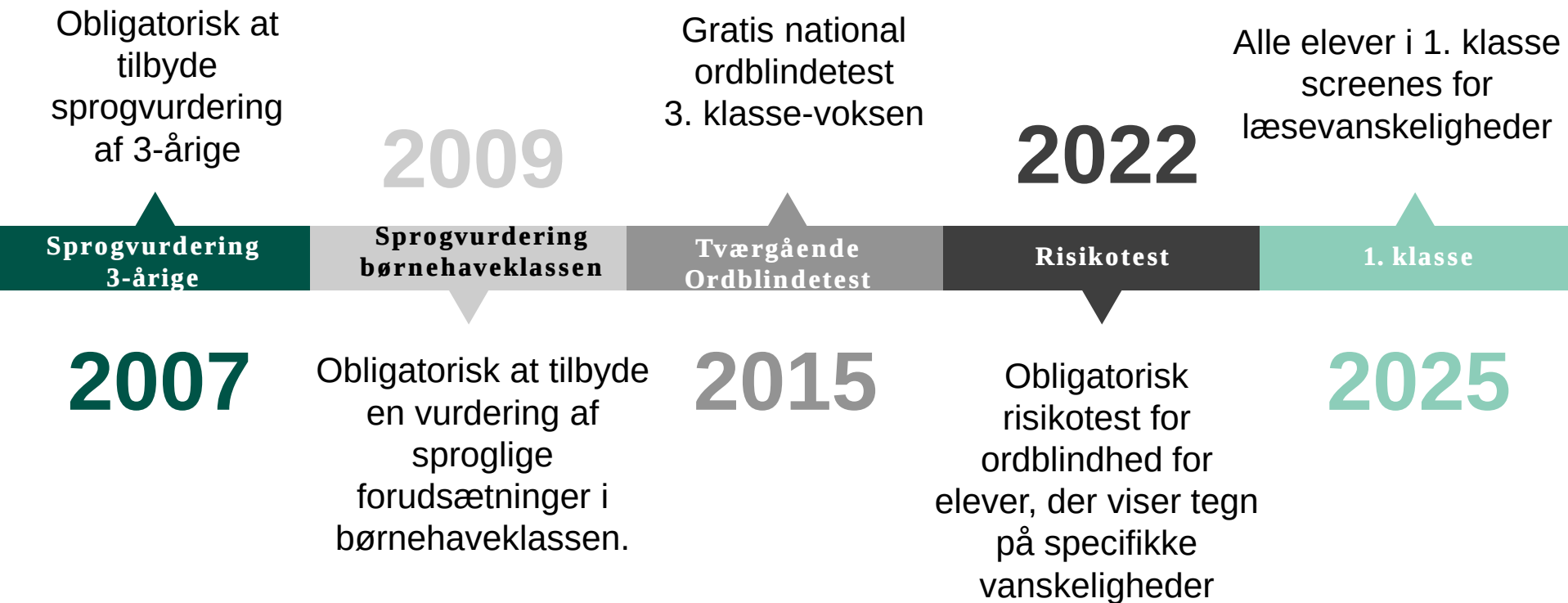
Maja Nielsen
Læsevejleder i udskoling

I en ikke så fjern fortid... var der ingen national konsensus om læsevanskeligheder

*"Problemet er ikke de benyttede... screeningsmaterialer... men den manglende konsensus i forhold til **forebyggelse af læsevanskeligheder**:...i den ene kommune... klare procedurer i form af tidlig identifikation og forebyggende tiltag, mens man i nabokommunen ikke engang foretager en sproglig screening i børnehaveklassen."*

(Fra mit kandidatspeciale i 2004)

Der er sket en del de sidste 20 år

VIDEN OM SKRIFTSPROGSVANSKELIGHEDER

I Nationalt Videncenter for Ord
arbejder tæt sammen med t

Ord 25

øj kvalitet. Vi
ker med

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET

Læs om virksomme strategier og undervisningsmetoder til at støtte elever med ordblindhed og andre læsevanskeligheder. Find vidensoverblik og materialer til brug i den pædagogiske praksis.

Viden Om: Forebyggelse af afkodningsvanskeligheder

Få indsigt i, hvordan tidlig indsats og målrettet undervisning kan forebygge afkodningsvanskeligheder hos elever i indskolingen.

Forebyggende indsatser

Viden Om: Undervisning i skriftlig fremstilling målrettet ordblinde elever

Få viden om og konkrete metoder til at styrke ordblinde elevers skriftlige fremstilling med fokus på undervisning, støtte og brug af hjælpemidler.

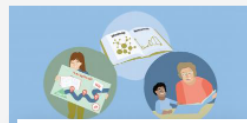
Afkodningsvanskeligheder

Viden Om: Stavning og staveundervisning

Elever med læse- og skrivervanskeligheder som for eksempel ordblindhed kæmper ofte med stavning. Få metoder til at styrke deres skriftsprog med målrettet staveundervisning.

Staveundervisning

Viden Om: Effektive redskaber til at styrke elevers sprog og læseforståelse

Bliv klogere på redskaber og metoder, der styrker elevers sprog og læsekompetencer - fra tidlig indsats til målrettet undervisning i skolen.

Sprog og læseforståelse

Viden Om: Inkluderende læringsmiljøer

Få viden om og inspiration til inkluderende læringsmiljøer for elever med ADHD, autisme, ordblindhed og sansevanskeligheder i undervisningen.

Elever med særlige behov

Viden Om: Samarbejde med forældre om sproglig udvikling og forebyggelse af læsevanskeligheder

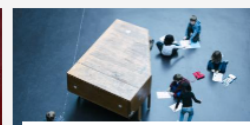
Styrk børns sprog og forebyg læsevanskeligheder gennem et tæt samarbejde mellem fagprofessionelle og forældre i dagtilbud og skole.

Samarbejde med forældre

Hvad er ordblindhed, DLD og læsevanskeligheder?
Få styr på begreberne

Hvad er ordblindhed?

Hvad er DLD?

Læsevanskeligheder har

EVA-rapport 2005: Læsning i folkeskolen

Forskningsbaseret viden anvendes ikke tilstrækkeligt i praksis

” Det har vidtrækkende perspektiver at mindske forskellen mellem, hvad de fleste mener er vigtigt, og hvad de gør i praksis. Hvis ikke det sker, frygter evalueringsgruppen at tendensen med øget central og detaljeret styring af undervisningen vil accelerere.”
(EVA, 2005, s. 5)

Nye fagplaner i folkeskolen 2027/2028

Viden om indhold og progression i undervisningen (Curriculum knowledge)

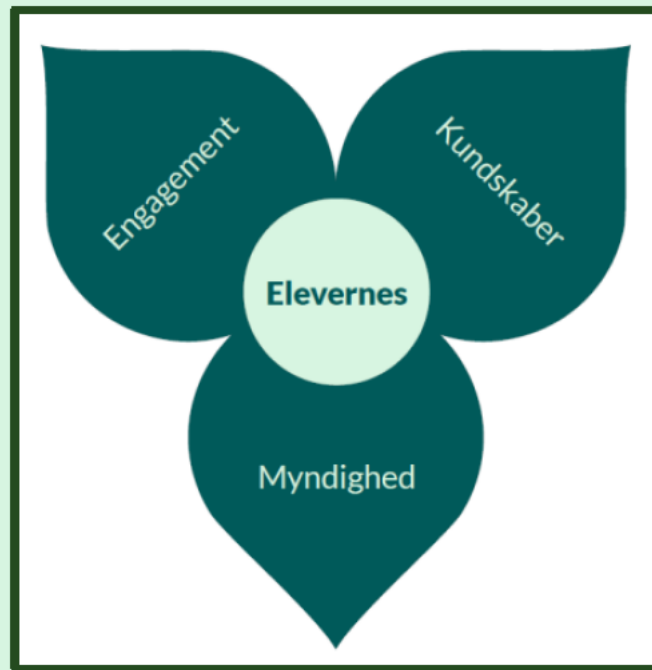
”Skriv sammenhængende og billeddannende mål, der er tæt koblet til fagets indhold. De faglige mål skal rammesætte og understøtte lærernes planlægning, gennemførelse og udvikling af undervisning.”

(Fra skrivevejledning til folkeskolens fagplaner, STUK 2025)

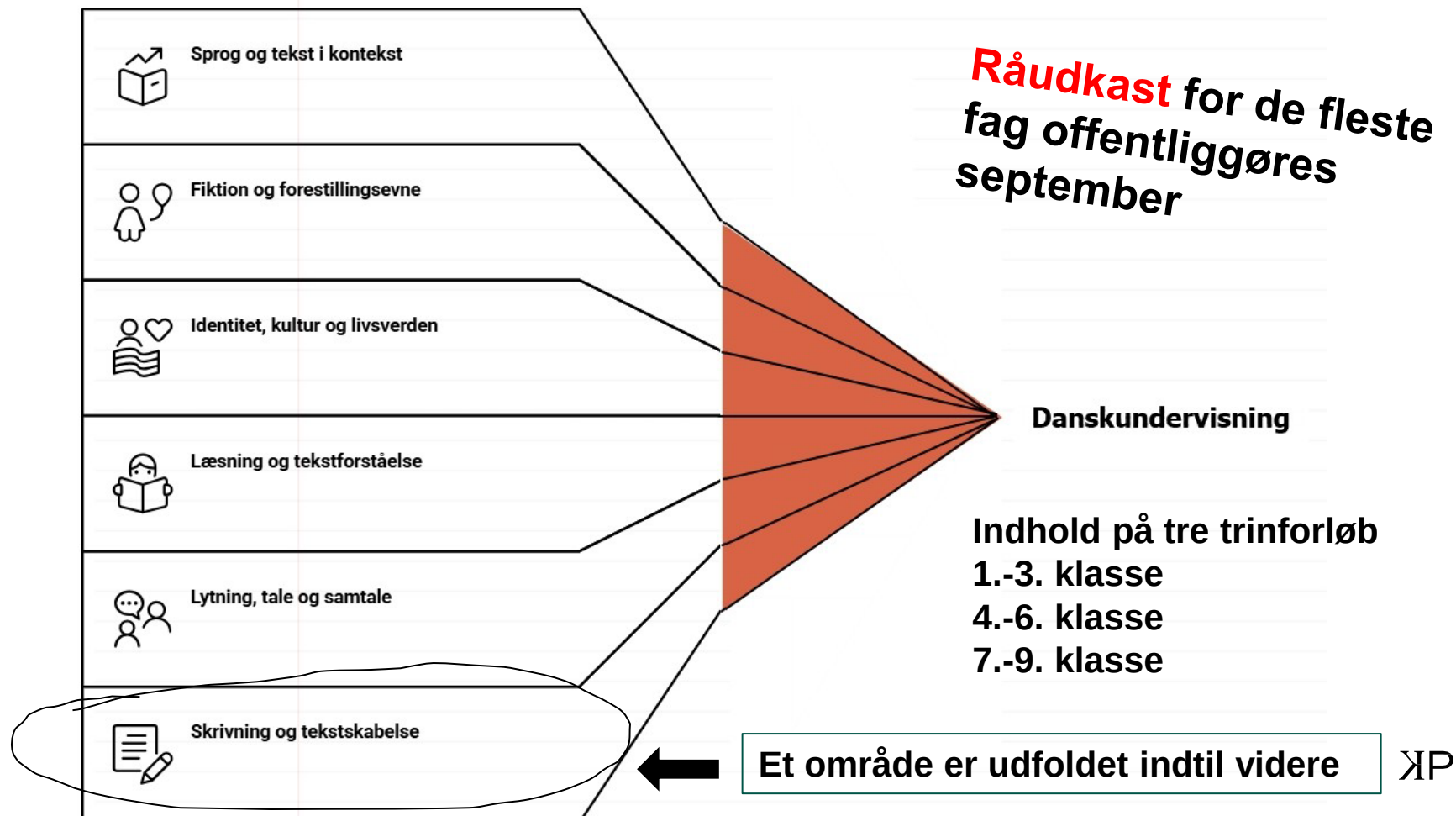
Eks. på bud på mål for

Skrivning og tekstskabelse 1.-3. klasse:

Eleverne skaber forskellige typer tekster, både i hånden og på tastatur, som kan præsenteres og give mening for andre.

Figur 1: Sammenhængen mellem indholdsområder i faget dansk

At ændre praksis drejer sig ikke
nødvendigt om en stor ny forandring
men om mange små nye og anderledes
handlinger (Lise Tingleff Nielsen, 2022).

**Hvilke nye små handlinger
skal ORD25 føre til hos dig?
Hvem vil du gøre det sammen med?**

Referencer

Andersen, F. B. (2012). Ressourcepersoners rolle i den pædagogiske praksis, *CEPRA-striben*, (12), 50–57.

<https://doi.org/10.17896/UCN.cepra.n12.91>

Berninger, V. W., & Winn, W. D. (2006). Implications of advancements in brain research and technology for writing development, writing instruction, and educational evolution. In *Handbook of writing research*. (pp. 96-114). The Guilford Press.

Børne- og Undervisningsministeriet (2019). Dansk faghæfte, https://emu.dk/sites/default/files/2023-01/GSK_Dansk_Fagh%C3%A6fte_2020.pdf

EVA (2005). Læsning i folkeskolen - Indsatsen for at fremme elevernes læsefærdigheder, Danmarks Evalueringsinstitut.

Graham, G., Collins, A. A. & Ciullo, S. (2024): Evidence-based recommendations for teaching writing, *Education 3-13*, <https://doi.org/10.1080/03004279.2024.2357893>

Lauvås, P. & Handal, G. (2015) Vejledning og praksisteori, Klim Forlag.

Løw, O. (2012) Pædagogisk vejledning : facilitering af læring i pædagogiske kontekster, Akademisk forlag.

Petersen, V. (2012). Hvad er vejledning i pædagogiske kontekster? I Bente Bro mfl. (red.) Vejledning – teori og praksis, KvaN.

Piasta, S. B., Connor, C. M., Fishman, B., & Morrison, F. J. (2009). Teachers' knowledge of literacy, classroom practices, and student reading growth. *Scientific Studies of Reading*, 13(3), 224-228. <https://doi.org/10.1080/10888430902851364>

Sedita, J. (2019). *The writing rope. A framework for explicit writing instruction in all subjects*. Paul h. Brookes Publishing Co.

Scarborough (2001) – se Gandil, T. L. & Rønberg, L. F. (2021). Kom og Læs, Vejledning 1. klasse, Gyldendal.

Shanahan, Timothy (2005). *The National Reading Panel Report: Practical Advice for Teachers*. University of Illinois at Chicago. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED489535.pdf>

Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review*, 57(1), 1-22. <https://doi.org/10.17763/haer.57.1.j463w79r56455411>

29-09-2025

Westmark, T. (2012). Konsulent – men hvordan? Narrativt konsulentarbejde i praksis, Akademisk Forlag

Må der sprede sig mange vigtige småhandlinger i samarbejde med andre efter ORD25

— der muliggør at viden bliver til handling i praksis.

TAK for opmærksomheden!

Louise Rønberg
lour@kp.dk

